

“ТӨРИЙН ТУСГАЙ АЛБАН ХААГЧИЙН ХӨДӨЛМӨРИЙН ХӨЛСНИЙ ҮНЭЛГЭЭНИЙ АСУУДАЛ, ОЛОН УЛСЫН ЧИГ ХАНДЛАГА”

“THE ISSUES OF THE ASSESSMENT OF THE SALARY OF SPECIAL STATE OFFICIALS AND INTERNATIONAL APPROACHES”

Б.Батбаяр

Эрх зүй, нийгмийн ухааны сургуулийн Нийтийн эрх зүйн тэнхимийн багш, цагдаагийн ахлах дэслэгч

Товч агуулга: Энэхүү илтгэлийн хүрээнд Монгол Улсын төрийн тусгай албанд хүчин зүтгэж буй алба хаагчдын хөдөлмөрийн хөлсний үнэлгээний асуудлыг судалсан ба эрх зүйн тодорхой субъектуудээс батлан гаргаж буй үндсэн цалингийн хэмжээг инфляцын түвшинд харьцуулан худалдан авах чадварыг тодорхойлж, нэмэгдэж буй цалин, хөдөлмөрийн хөлсний үр ашгийг хэмжээг тооцоолсон. Мөн ижил чиг үүргийг ялгаатай агентлагуудад гүйцэтгэж буй албан хаагчдын эдийн засаг, нийгмийн баталгааны талаар хөндөж, дээрх асуудлуудад холбогдсон олон улсын чиг хандлага, туршлагыг судаллаа.

Abstract: This report examines the issue of wage assessment of employees working in the Mongolian state special services, and compares the basic salary rates approved by specific legal entities with the inflation rate to determine purchasing power, and calculates the effectiveness of increasing salaries and wages. It also touches on the economic and social security of employees performing the same functions in different agencies, and studies international trends and experiences related to the above issues.

Түлхүүр үг: Төрийн тусгай албан хаагч, хөдөлмөрийн хөлс, харьцуулалт.

Key words: Special civil servants, wages, and compensation.

Үндэслэл: Олон улсын судалгааны байгууллагууд мэргэжил сонголтод цалин, хөдөлмөрийн хөлсний нөлөөллийн талаарх судалгаа явуулсан байна. Олон улсын Коллеж, Ажил олгогчдын Холбооноос (NACE) явуулсан судалгаагаар коллежийн оюутнуудын 60 орчим хувь нь мэргэжлээ сонгохдоо ирээдүйн орлогоо анхаарч үздэг болохыг тогтоосон бол Strada-Gallup Боловсролын хэрэглэгчийн судалгааны өөр нэг судалгаагаар судалгаанд оролцогчдын 36 орчим хувь нь өндөр цалин авах нь мэргэжлээ сонгоход маш чухал хүчин зүйл гэж хариулсан байна. Энэ ч утгаараа мэргэжил сонголтод ямар ч хүчин зүйл голлон нөлөөлсөн ч цалин, хөдөлмөрийн хөлс нь..

1. Эдийн засгийн баталгаа, иргэний үүргээ биелүүлж, татвараа төлөх гол арга зам;

2. Хөдөлмөрлөх эрхийн хэрэгжилтийн бодит үр дүн байна.

Иймд тангараг өргөн, тушаалаар ажилладаг төрийн тусгай албан хаагчийн цалин, хөдөлмөрийн хөлсний үнэлгээ, олон улсын чиг хандлагыг судлах нь нэн шаардлагатай байгаа тул энэхүү сэдвийн хүрээнд гүнзгийрүүлэн судлахаар сонгож авлаа.

Зорилго: Төрийн тусгай албан хаагчийн хөдөлмөрийн хөлсний үнэлгээний асуудал, олон улсын чиг хандлагыг тодруулан судлах.

Зорилт: Төрийн тусгай албан хаагчийн хөдөлмөрийн хөлсний үнэлгээний асуудлын өнөөгийн байдлыг олон улсын болон Монгол Улсын туршлагаас тодорхойлж, тэдгээрийг контент анализ ба анкетын аргыг ашиглан дедуктив судалгааг хийв.

1. Баримт бичигт анализ хийх, мэдээлэлд синтез хийх.

2. Төрийн тусгай албан хаагчийн хөдөлмөрийн хөлсний үнэлгээний асуудал, олон улсын чиг хандлага, дэлхийн орны туршлага.

3. Хэрэгцээ шаардлагыг тодорхойлсон дүгнэлт, санал боловсруулах.

Судлагдсан байдал: Өмнө нь Төрийн тусгай албан хаагчийн хөдөлмөрийн хөлсний үнэлгээний асуудал, олон улсын чиг хандлагын талаар судалгаа хийгдэж байгаагүй байна.

Судалгааны давуу ба онцлог тал: Судлагдаж байгаагүй шинэ сэдвээр судалгаа хийж, санал дэвшүүлнэ.

ҮНДСЭН ХЭСЭГ:

Монгол Улсын цалин хөлсний зохицуулалтын талаар төрийн албаны тухай хуульд¹¹⁹ “Төрийн тусгай албан тушаалд Монгол Улсын Үндсэн хууль, бусад хуульд заасан журмын дагуу үндэсний болон хүн амын аюулгүй байдлыг хангах, нийгмийн хэв журам болон хууль дээдлэх үндсэн зарчмыг сахиулахтай холбогдсон төрийн тусгай чиг үүргийг хэрэгжүүлэх дараах албан тушаал хамаарна:

- Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүн, бүх шатны шүүхийн шүүгч, прокурор;
- Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн нарийн бичгийн дарга;
- Монгол банкны Ерөнхийлөгч, Тэргүүн дэд, Дэд ерөнхийлөгч, Санхүүгийн зохицуулах хорооны дарга, орон тооны гишүүн, Үндэсний статистикийн хорооны дарга, дэд дарга, Сонгуулийн ерөнхий хорооны дарга, нарийн

¹¹⁹ ТАТХ, 13-р зүйл

бичгийн дарга, Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын дарга, гишүүн, Эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх асуудал эрхэлсэн гишүүн, Шүүхийн ерөнхий зөвлөл болон Шүүхийн сахилгын хорооны дарга, гишүүн, Үндэсний болон орон нутгийн аудитын газар, Авлигатай тэмцэх газрын удирдах, гүйцэтгэх албан тушаал;

- Зэвсэгт хүчин, хилийн цэрэг, дотоодын цэрэг, онцгой байдал, тагнуул, төрийн тусгай хамгаалалт, гадаадын иргэн, харьяат, цагдаа, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх, шүүх шинжилгээний байгууллагын удирдлага;
- Зэвсэгт хүчин, хилийн цэрэг, дотоодын цэрэг, онцгой байдал, тагнуул, төрийн тусгай хамгаалалт, цагдаа, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагын болон шүүх шинжилгээний байгууллагын офицер, ахлагч, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэгч, гаалийн байцаагч, шүүх шинжилгээний байгууллагын шинжээч, мэргэжилтэн, гадаадын иргэн, харьяатын байгууллагын ажилтан” хэмээн заасан байна.

Эдгээр төрийн тусгай албан хаагчдын дундаас гүйцэтгэх¹²⁰ үүрэгтэй, хууль сахиулах үйл ажиллагааг нийгмийн гишүүдийн дунд явуулж, тушаалаар голлон ажилладаг алба хаагчид нь зэвсэгт хүчин, хилийн цэрэг, дотоодын цэрэг, онцгой байдал, тагнуул, төрийн тусгай хамгаалалт, цагдаа, хэрэг бүртгэх, мөрдөн байцаах, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагын болон шүүх шинжилгээний байгууллагын офицер, ахлагч, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэгч, гаалийн байцаагч, шүүх шинжилгээний байгууллагын шинжээч, мэргэжилтэн, гадаадын иргэн, харьяатын байгууллагын ажилтан юм.

Үндсэн цалин

Төрийн албаны тухай хуулийн 14-р бүлэгт төрийн албан хаагчийн цалин хөлсийг хуульчлан өгсөн ба тусгай албан хаагчийн цалин нь албан тушаалын цалин болон албан ажлын онцгой нөхцөлийн, төрийн алба хаасан хугацааны, цол, зэрэг дэвийн, докторын, мэргэшлийн зэргийн болон хуульд заасан бусад нэмэгдлээс бүрддэг ажээ.

Зэвсэгт хүчин, хилийн цэрэг, дотоодын цэрэг, төрийн тусгай хамгаалалт, цагдаа, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх, онцгой байдлын байгууллагын офицер ахлагч, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх, гадаадын иргэн, харьяат, гаалийн байгууллагын ажилтны цалингийн хэмжээ, сүлжээг хөдөлмөрийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага болон төрийн албаны төв байгууллагын саналыг үндэслэн Засгийн газар тогтоодог¹²¹.

¹²⁰ ТАТХ, 10.2-р хэсэг

¹²¹ ТАТХ, 57.5

Төрийн албан хаагчийн албан тушаалын цалингийн хэмжээг тогтооход дараах журмыг баримталдаг байна.

Албан тушаалын зэрэглэл	Цалингийн хэмжээ
ТТ-1	2,065,000
ТТ-2	1,967,000
ТТ-3	1,873,000
ТТ-4	1,784,000
ТТ-5	1,698,000
ТТ-6	1,618,000
ТТ-7	1,541,000
ТТ-8	1,467,000
ТТ-9	1,398,000
ТТ-10	1,331,000
ТТ-11	1,210,000
ТТ-12	1,100,000

- Ажлын *Хүснэгт 1. Албан тушаалын зэрэглэл* байрны

Албан тушаалын зэрэглэл	(саяд, төгрөгөөр) Цалингийн хэмжээ
ТТ-1	1,877,000
ТТ-2	1,788,000
ТТ-3	1,703,000
ТТ-4	1,622,000
ТТ-5	1,544,000
ТТ-6	1,471,000
ТТ-7	1,401,000
ТТ-8	1,334,000
ТТ-9	1,271,000
ТТ-10	1,210,000
ТТ-11	1,100,000
ТТ-12	1,000,000

Хүснэгт 2.Өмнө нь хэрэглэж байсан цалингийн зэрэглэл шинжилгээ хийсний үндсэн дээр тухайн байгууллагын үйл ажиллагааны зохих хүрээ, албан тушаалын чиг үүрэг, хүлээх хариуцлагыг үндэслэн боловсруулж мөрдүүлэх;

- Цалингийн хэмжээ нь хүн амын амьжиргааны дундаж түвшин болон

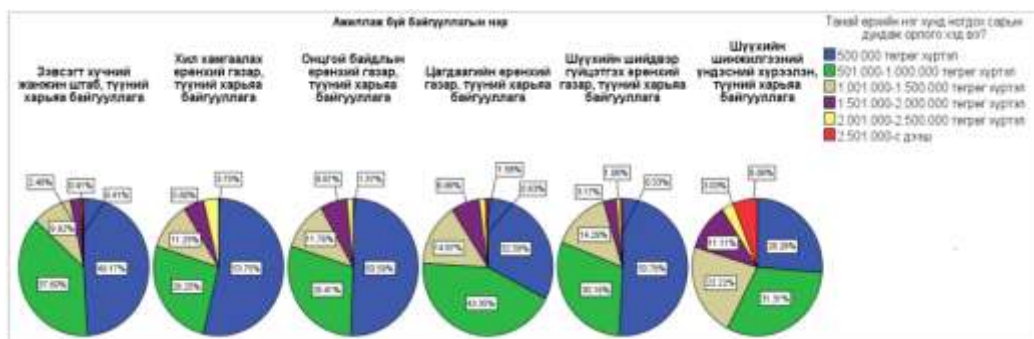
- хувийн хэвшилд ажиллагчдын албан тушаалын цалингийн дундаж түвшинтэй уялдсан байх.

Хөдөлмөрийн тухай хуульд цалин хөлсний хэмжээг тогтооход баримтлах зарчмыг дурдсан авч үзвэл.

- Ижил үнэлэмжтэй ажил үүрэг гүйцэтгэж байгаа ажилтны цалин хөлсний хэмжээ адил байх;
- Хүн амын амьжиргааны өртгийн өөрчлөлт, инфляцын түвшнийг харгалзах;
- Ажилтны ур чадварын түвшин, гүйцэтгэл, хөдөлмөрийн бүтээмжтэй уялдуулсан байх;
- Хүйсээр болон бусад үндэслэлээр ялгаварлан гадуурхахгүй байх;
- Цалин хөлсийг тооцох аргачлал ил тод, ойлгомжтой байх.

Үндсэн цалингийн шатлалын хувьд Монгол Улсын Засгийн газрын 2024 оны 03 сарын 27 өдрийн 128 дугаар тогтоолоор төрийн албаны зарим албан тушаалын цалингийн хэмжээ, доод хэмжээг шинэчлэн тогтоосон ба өмнөх тогтоол нь 2023 оны тогтоол юм. Энэхүү тогтоолын 4 дүгээр хавсралт төрийн тусгай албан тушаалын цалингийн хэмжээг шинэчлэн тогтоосон бөгөөд албан тушаалын зэрэглэлээс шалтгаалан 2'065'000-1'100'000 төгрөгийн хооронд байна. (Хүснэгт 1¹²², 2¹²³)

Судалгаанд хамрагдаж буй байгууллагуудын чиг үүрэг харилцан адилгүй, өөр өөр хэдий ч (хангамжийн хувьд чиг үүргээс хамаараад өөр байх боломжтой) төрийн тусгай албан хаагчийн хувьд суурь цалингийн шатлал ялгамжтай байгаа нь тусгай

чиг үүрэг хоорондын тэнцвэрийг сулруулж, хүний нөөцийн тогтвортой байдал сөрөг үр дагаврыг үүсгэж байна. Өөрөөр хэлбэл, дээрх байгууллагууд нь бүгд

¹²² <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16759736195351> “Төрийн албаны зарим албан тушаалын цалингийн хэмжээ, доод хэмжээг шинэчлэн тогтоох тухай” 128-р тогтоол 2024 он

¹²³ “Төрийн албаны зарим албан тушаалын цалингийн хэмжээ, доод хэмжээг шинэчлэн тогтоох тухай” 241-р тогтоол 2023 он

төрийн тусгай чиг үүргийг гүйцэтгэдэг тул аль өндөр цалинг олгож буй байгууллага руу хүний нөөц шилжих эрсдэлийг бодит байдал дээр үүсжээ. Цаашид суурь цалингийн шатлалын нэгдсэн нэг тогтолцоотой болох нь зүйтэй юм. Улмаар ТТАХ-дын амьжиргааны түвшинг тодорхойлох үүднээс цалингийн орлогыг нэг хүнд ногдох өрхийн орлогын түвшнээр авч үзвэл¹²⁴

Зэвсэгт хүчний жанжин штабын албан хаагчдын 49,17%, Онцгой байдлын ерөнхий газрын албан хаагчдын 50,59%, Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газрын албан хаагчдын 50,79%, Хил хамгаалах ерөнхий газрын албан хаагчдын 53,75%-нь өрхийн орлого 500,000 төгрөгөөс доош байгаа нь ТТАХ-дын эдийн засгийн баталгааг сайжруулах шаардлагатайг илтгэж байна. ТТАХ-ийн эдийн засгийн баталгааг зөвхөн цалин, урамшууллын хэмжээгээр бус өрхийн орлогод тулгуурлан харах, үүнийг нийгмийн баталгаатай нь уялдуулах бодлого боловсруулж, хэрэгжүүлэх хэрэгцээ шаардлага байна. Ялангуяа, Онцгой байдлын ерөнхий газар, Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газар, Зэвсэгт хүчний жанжин штабын албан хаагчдын нийгмийн баталгаанд онцгойлон анхаарах нь зохистой байна.

2019 оны ТТ-6 алба хаагчийн үндсэн цалин

- 2019 он улсын инфляцын түвшин: 5.2%¹²⁵
- Үндсэн цалингийн хэмжээ- 717345 төгрөг/сар¹²⁶

ТТ-6 албан тушаалтны худалдан авах чадварыг тооцоолбол,

- 2023 оны улсын инфляцын түвшин: 7.9%¹²⁷ (2019 оноос 51.92%-р өссөн)
- Үндсэн цалингийн хэмжээ- 1,471,000 төгрөг/сар (2019 оноос 753,655 төгрөгөөр өссөн)
- Худалдан авах чадвар: Суурь цалинг инфляцад тохируулахын тулд үндсэн цалин болох 1,471,000 төгрөгийг (431 ам. долларыг), 1 + инфляцын түвшин (1 + 0.079)-р хуваана. 399.44 ам. доллар буюу 1,362,366.0136 төгрөг буюу үндсэн цалингаас бага байна.

Хэт их инфляцаас болж худалдан авах чадвар буурахад эдийн засгийн ноцтой сөрөг үр дагавар гарч болзошгүй. Үүнд амьжиргааны өртөг өндөр, дэлхийн зах зээлд нөлөөлж буй зээлийн хүү өндөр, зээлжих зэрэглэл буурч болох ба энэ хүчин зүйлүүд эдийн засгийн хямралд хүргэх эрсдэлтэй байдаг¹²⁸.

¹²⁴ file:///C:/Users/dell/Downloads/tusgai-alba-haagchiin-hudulmurluh-erh.

¹²⁵ <https://www.mongolbank.mn/mn/inflation>

¹²⁶ <https://legalinfo.mn/mn/detail/14892> “Төрийн албан хаагчийн албан тушаалын цалингийн сүлжээ, хэмжээг шинэчлэн тогтоох тухай” 472-р тогтоол 2019 он

¹²⁷ <https://www.mongolbank.mn/mn/inflation>

¹²⁸ <https://data.worldbank.org/indicator/PA.NUS.PPP>

Нэмэгдэлийг авч үзвэл

➤ Цагдаагийн албан хаагч

Цагдаагийн алба хаагчийн цалин хөлс нь үндсэн цалин, цолны цалин болон доор дурдсан нэмэгдлээс бүрдэнэ.

- төрийн тусгай алба хаасан хугацааны;
- албан ажлын онцгой нөхцөлийн;
- цагдаагийн мэргэжлийн зэргийн;
- эрдмийн зэрэг, цолны;
- хуульд заасан бусад гэх мэт нэмэгдэл байдаг.

Засгийн газрын 2014 оны 99-р тогтоолын 2-р хавсралтаар цагдаагийн алба хаагчдад албан ажлын онцгой нөхцөлийн нэмэгдэл олгох журмыг тогтоосон ба нэгжээс шалтгаалан үндсэн цалингийн 15-25% нэмэгддэг байна.

Албан тушаалын цолны нэмэгдлийн хувьд ахлагч бүрэлдэхүүн үндсэн цалингийн 25%, офицерын бүрэлдэхүүн 30% нэмэгдэл авна. Мэргэшлийн зэргийн нэмэгдэл олгох журмаар ажилласан жилээс шалтгаалан алба хаагчид 5-25% нэмэгдэл олгоно¹²⁹.

➤ Онцгой байдлын байгууллагын албан хаагч

➤ Онцгой байдлын байгууллагын алба хаагчийн эрх зүйн байдлыг энэ хуульд тусгайлан зааснаас бусад тохиолдолд Цэргийн албаны тухай хууль, Цэргийн алба хаагчийн эрх зүйн байдлын тухай хууль, цэргийн нийтлэг дүрмээр зохицуулна¹³⁰.

- Мэргэшлийн зэрэг, зэргийн нэмэгдэл олгох журмыг Засгийн газар батална.
 - Онцгой нөхцөлийн нэмэгдлийн хэмжээ албан тушаалын үндсэн цалингийн 30 хувиас доошгүй байна.
 - Алслагдсан аймаг, сумын нутаг дэвсгэрт байрлах онцгой байдлын байгууллагын харьяа нэгжид томилогдон ажиллаж байгаа
 - Аймгийн төвөөс бусад суманд тасралтгүй тав болон түүнээс дээш жил ажиллаж байгаа тохиолдолд нэмэгдэл авах зохицуулалттай байдаг.
- Хил хамгаалах албаны алба хаагч

¹²⁹ <https://legalinfo.mn/mn/detail/9876> “ Цагдаагийн байгууллагын талаар авах зарим арга хэмжээний тухай”

¹³⁰ ГХТХ. 45.2

Хил хамгаалах албаны алба хаагч нь Цэргийн алба хаагчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн дагуу цалин хөлс нь үндсэн ба цэргийн цолны цалингаас гадна доор дурдсан нэмэгдлээс бүрдэнэ¹³¹:

- байлдааны жижүүрлэлтийн болон тусгай үүргийн;
- удаан жил ажилласны;
- онцгой нөхцөлийн;
- цэргийн мэргэжлийн зэргийн;
- хилийн;
- төрийн нууцад хамаарах мэдээ мэдээлэл хариуцсаны;
- боловсролын болон эрдмийн зэрэг, цолны гэх мэт нэмэгдэл олгох зохицуулалттай байдаг.

➤ Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагын албан хаагч

Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагын алба хаагчийн цалин хөлс нь үндсэн цалин, цолны цалин болон доор дурдсан нэмэгдлээс бүрдэнэ¹³²:

- төрийн тусгай алба хаасан хугацааны;
- албан ажлын онцгой нөхцөлийн;
- ялтан, хоригдолтой ажилласны;
- мэргэжлийн зэргийн;
- эрдмийн зэрэг, цолны гэх мэт төрийн тусгай албан хаагчдын нэмэгдэл цалин олгох зохицуулалтыг хэрэгжүүлдэг.

БУСАД ТӨРИЙН ТУСГАЙ АЛБАН ХААГЧИЙН ЦАЛИНТАЙ ХАРЬЦУУЛАХ НЬ

Төрийн албаны тухай хуулийн 57.4-т “Улс төрийн болон тусгай албан тушаал эрхэлдэг төрийн албан хаагчийн албан тушаалын цалингийн хэмжээ, сүлжээг төрийн албаны төв байгууллагатай зөвшилцсөний үндсэн дээр Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Улсын Их Хурал тогтооно” хэмээн заасан ба дээр авч үзсэн гүйцэтгэх шатны алба хаагчид нь Төрийн албаны тухай хуулийн 57.5-д заасан албан хаагчдын нэгэн адил төрийн тусгай алба хаагч мөн боловч тусгай зохицуулалтаар хөдөлмөрийн хөлсний хэмжээг УИХ-аас тогтоож өгдөг.

Нарийвчилбал, УИХ-с цалингийн хэмжээ тогтоодог албан тушаалууд нь:

¹³¹ Цэргийн алба хаагчийн эрх зүйн байдлын тухай хууль, 9.2-р хэсэг

¹³² ШШГТХ. 287

- Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүн, бүх шатны шүүхийн шүүгч, прокурор;
- Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн нарийн бичгийн дарга;
- Монгол банкны Ерөнхийлөгч, Тэргүүн дэд, Дэд ерөнхийлөгч, Санхүүгийн зохицуулах хорооны дарга, орон тооны гишүүн, Үндэсний статистикийн хорооны дарга, дэд дарга, Сонгуулийн ерөнхий хорооны дарга, нарийн бичгийн дарга, Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын дарга, гишүүн, Эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх асуудал эрхэлсэн гишүүн, Шүүхийн ерөнхий зөвлөл болон Шүүхийн сахилгын хорооны дарга, гишүүн, Үндэсний болон орон нутгийн аудитын газар, Авлигатай тэмцэх газрын удирдах, гүйцэтгэх албан тушаал;
- Зэвсэгт хүчин, хилийн цэрэг, дотоодын цэрэг, онцгой байдал, тагнуул, төрийн тусгай хамгаалалт, гадаадын иргэн, харьяат, цагдаа, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх, шүүх шинжилгээний байгууллагын удирдлага;
- Тагнуул, хэрэг бүртгэх, мөрдөн байцаах, болон шүүх шинжилгээний байгууллагын офицер, ахлагч, гаалийн байцаагч, шүүх шинжилгээний байгууллагын шинжээч, мэргэжилтэн¹³³

Дээрх мэдээллээс харвал өөр агентлагийн төстэй чиг үүргийн алба хаагчдын цалин өөр түвшинд байгааг харж болно. ЦЕГ-т харьяалагдах эрүүгийн хуулийн тусгай ангид заасан аль ч хэргийг мөрдөн шалгаж, сарын хугацаанд хуваарилагдсан бүх хэргийг хариуцан авдаг мөрдөгч, адил мэргэшилтэй ч, эрүүгийн хуулийн 18-р бүлгийн эдийн засгийн гэмт хэрэг мөрдөн шалгадаг АТГ-н харьяа албан хаагчийн цалин харьцангуй байна¹³⁴.

Хэрэг хянан шийдвэрлэх явцад оролцдог, төрийг төлөөлсөн этгээдүүдийн эрх зүйн байдал, хүлээсэн үүрэг өөр ч, ажлын бүтээмжийг үл харгалзан цалинг тэгш бус байдлаар тогтоож өгсөн нь хөдөлмөрийн тухай хуулийг¹³⁵ зөрчиж буй хэрэг юм гэж үзэж байна.

ОЛОН УЛСЫН ЖИШГИЙГ СУДЛАХ НЬ

Эрх зүй нь нийгмийн харилцааны янз бүрийн хэсгийг хамарсан маш олон тооны хэм хэмжээнээс бүрдэх бөгөөд зохицуулж буй нийгмийн харилцаануудын уг чанараар хоорондоо нягт уялдаа холбоотой, нарийн зохицол бүхий нэгдмэл тогтолцоо юм¹³⁶.

Ийм ч учраас өөр түүхийн жимээр хөгжин ирсэн, ялгаатай төрийн дэглэмтэй, олон төрлийн нийгмийн харилцаанд зохицсон нэгдмэл эрх зүй байх нь хүн

¹³³ ТАТХ, 57.4-р зүйл

¹³⁴ “Төрийн албаны зарим албан тушаалын цалингийн хэмжээ, доод хэмжээг шинэчлэн тогтоох тухай” Legalinfo.mn

¹³⁵ Хөдөлмөрийн тухай хууль, 102-р зүйл.

¹³⁶ “Эрх зүйн ерөнхий онол”, Ч.Нямсүрэн, 2021 он., УБ хот

төрөлхтний нэг хэсгийн эрх ашиг сонирхлыг зөрчих магадлалтай бөгөөд энэхүү мөчид эрх зүй өөрийн мөн чанараа алдах эрсдэлтэй тул эрх зүйн үндсэн бүлийн тухай ойлголтыг бий болгосон байдаг.

1.1. Иймд манай улстай ижил эрх зүйн бүлд харьяалагдах, хууль эрх зүйн баялаг түүхтэй ОХУ-н жишгийг судлах нь дөхөмтэй.

1.1.1. ОХУ-ын төрийн албаны тогтолцооны эрх зүй, зохион байгуулалтын үндэс, түүний дотор ОХУ-ын төрийн албаны удирдлагын тогтолцоог 2003 оны 5-р сарын 27-ны өдрийн 58-ФЗ¹³⁷ "ОХУ-ын төрийн албаны тогтолцооны тухай" Холбооны хуулиар ОХУ-ын Үндсэн хуульд нийцүүлэн тогтоосон бөгөөд уг хуульд “ОХУ-ын төрийн алба гэдэг нь ОХУ-ын хууль тогтоомжийн дагуу ОХУ-ын иргэдийн бүрэн эрхийн хэрэгжилтийг хангах мэргэжлийн албан ёсны үйл ажиллагаанд оролцох эрх бүхий субъект” хэмээн заажээ.

ОХУ-н төрийн алба нь:

- Төрийн захиргааны алба;

Албан тушаалын зэрэглэл	Цалингийн хэмжээ	Албан тушаалын зэрэглэл	Цалингийн хэмжээ
АА-1	2,952,000	ТЗ-1	2,440,000
АА-2	2,440,000	ТЗ-2	2,171,000
АА-3	2,374,000	ТЗ-3	2,048,000
АА-4	2,327,000	ТЗ-4	1,933,000
АА-5	2,281,000	ТЗ-5	1,757,000
АА-6	2,236,000	ТЗ-6	1,597,000
АА-7	2,171,000	ТЗ-7	1,452,000
АА-8	2,048,000	ТЗ-8	1,320,000
АА-9	1,933,000	ТЗ-9	1,210,000
АА-10	1,757,000	ТЗ-10	1,100,000
АА-11	1,452,000		

- Цэргийн алба;

Хүснэгт 6. Үндсэн хуулийн цэц, улсын дээд шүүх, улсын ерөнхий прокурорын газар, болон тэдгээртэй адилтгах төрийн байгууллагын ажлын албаны албан тушаалын цалингийн хэмжээ

Хүснэгт 7. Засгийн газрын агентлаг, нутгийн захиргааны байгууллага болон төрийн захиргааны бусад байгууллагын төрийн захиргааны албан тушаалын цалингийн хэмжээ

- Төрийн үйлчилгээний бусад төрлүүд гэсэн төрлүүдтэй¹³⁸.

¹³⁷ legislation.com/document.fwx?rgn=74254

¹³⁸ 58-ФЗ "ОХУ-ын төрийн албаны тогтолцооны тухай" Холбооны хууль

Тусгайлсан чиг үүрэгтэй офицер, ахлагчид төрийн захиргааны албанд хамаарагддаг.

ОХУ-ын Засгийн газар төрийн албан хаагчид болох цагдаа, хилийн цэрэг, онцгой байдлын албаны ажилтнуудын үндсэн цалинг холбооны хууль тогтоомж, Засгийн газрын тогтоол, хамтын хэлэлцээрийг хослуулан тогтоодог нь төрийн албан хаагчдыг албан тушаалын зэрэглэл, туршлага, үүрэг хариуцлагаас нь хамааруулан шударга, тууштай нөхөн олговор олгоход чиглэгдсэн үйл явц юм

1.1.2 Холбогдох эрх зүйн зохицуулалт

Хууль эрх зүйн орчны хувьд ОХУ-ын төрийн албан хаагчдын үндсэн цалингийн хэмжээг тогтоох үндсэн зохицуулалтад олон төрлийн хууль эрх зүйн актууд багтдаг.

- Холбооны хуулиуд болох “Төрийн албаны тухай хууль”, “Цагдаагийн тухай хууль” зэрэг холбооны үндсэн хуулиуд нь төрийн албан хаагчдын цалин хөлс, нөхөн олговрын бусад хэлбэрийг тогтоох үндэслэлийг тогтоодог. Жишээлбэл, Цагдаагийн тухай хууль (2011 оны 2-р сарын 7-ны өдрийн 3-FZ Холбооны хууль) нь цагдаагийн ажилтнуудын цалингийн бүтэц, тэтгэмжийн талаарх удирдамжийг тусгасан болно.
- ОХУ-ын Засгийн газрын тогтоолоор төрийн албан хаагчдын цалингийн бүтцийг тодорхойлон гаргадаг. Эдгээр тогтоолууд нь албан тушаалтнууд, алба хаагчдын авах үндсэн цалин, нэмэгдэл, урамшуулал болон нөхөн олговрын бусад хэлбэрийг тодорхойлсон байдаг.
- Хамтын гэрээ хэлэлцээр: Зарим тохиолдолд төрийн байгууллага, үйлдвэрчний эвлэлийн хамтын гэрээ нь төрийн албан хаагчдын цалин, хөнгөлөлтийг тогтооход тодорхой үүрэг гүйцэтгэдэг¹³⁹.

Төрийн тусгай албан хаагчдын цалин хөлсийг тогтоох талаар нарийвчилсан зааврыг эдгээр хууль эрх зүйн тусгай акт, журамд тусгасан болно.

819-р тогтоол: Засгийн газрын 2007 оны 12-р сарын 26-ны өдрийн 819 тоот тогтоолоор холбооны улсын төрийн албан хаагчдын цалингийн нэгдсэн хуваарийг тогтоосон. Энэ тогтоолоор янз бүрийн зэрэг дэв, албан тушаалын үндсэн цалин, нэмэгдэл төлбөрийн хэмжээг тодорхойлсон.

306 тоот тушаал: Дотоод хэргийн яамны 2011 оны 5 дугаар сарын 24-ний өдрийн 306 дугаар тушаалаар цагдаагийн алба хаагчдын цалин хөлсний бүтцийг нарийвчлан тодорхойлсон. Үүнд үндсэн цалин, тэтгэмж болон нөхөн олговрын бусад хэлбэрүүд орно.

¹³⁹ Цагдаагийн тухай хууль (2011 оны 2-р сарын 7-ны өдрийн 3-FZ Холбооны хууль)

419 дүгээр захирамж: Засгийн газрын 2016 оны 4 дүгээр сарын 11-ний өдрийн 419 дүгээр тогтоолоор ОБЕГ-ын харьяа Онцгой байдлын алба хаагчдын цалингийн бүтцийг тогтоох тухай тусгасан байна¹⁴⁰.

1.1.1.1.1. Үндсэн цалинг тодорхойлоход голлох хүчин зүйлс

Төрийн албаны албан хаагчдын үндсэн цалинг тодорхойлоход хэд хэдэн хүчин зүйл нөлөөлдөг.

Зэрэг, албан тушаал гол нөлөөлөгч хүчин зүйл болохдоо үндсэн цалинг ихэвчлэн албан тушаалтны албан тушаал, албан тушаалын зэрэглэл, цолоор тодорхойлдог. Дээд зэрэглэлийн хүмүүс ихэвчлэн өндөр суурь цалин авдаг.

Туршлага ба ажилласан жил: Илүү олон жил ажилласан, туршлагатай офицерууд өөрсдийн хичээл зүтгэл, мэргэшсэн байдлынхаа шагнал болгон өндөр үндсэн цалин авахаар зохицуулсан байдаг.

Боловсрол, сургалт: Мэргэшсэн сургалтад хамрагдсан эсвэл ахисан түвшний зэрэгтэй алба хаагчид мэргэшлийн дагуу нэмэлт нөхөн олговор авч болно.

Бүс нутгийн өөрчлөлтүүд: Цалин нь Оросын янз бүрийн бүс нутагт амьдрах өртгөөс хамаарч өөр өөр байж болно. Өндөр өртөгтэй газар ажиллаж байгаа албан тушаалтнууд нэмэгдсэн зардлыг тооцохын тулд өндөр суурь цалин тогтоож өгч болдог¹⁴¹.

1.1.1.2. Цалингийн бүтэц

Төрийн албаны ажилтнуудын цалингийн бүтцэд ихэвчлэн дараах зүйлс орно. Үндсэн цалин буюу суурь цалин нь нөхөн олговор олгох эхлэл бөгөөд албан тушаалтны зэрэг, албан тушаалаар тодорхойлогддог бол тэтгэмж, урамшуулал нь офицер, ахлагч нар аюултай ажил, шөнийн ээлж гэх мэт тодорхой ажил үүргийг гүйцэтгэснийхээ хувьд тэтгэмж авахаар зохицуулсан байдаг. Гүйцэтгэлд суурилсан урамшуулал болон жилийн урамшууллыг мөн олгож болно хэмээн хуульд заасан байдаг. Нийгмийн тэтгэмжийн хувьд төрийн захиргааны албан хаагчид эрүүл мэнд, тэтгэвэр, орон сууцны дэмжлэг зэрэг нийгмийн тэтгэмж авч болох ба тодорхой хувийг улсаас төлөх зохицуулалттай.

1.1.2. Тулгарч буй сорилт ба шинэчлэл

ОХУ-ын засгийн газар төрийн албан хаагчдын үндсэн цалинг тогтооход бэрхшээлтэй тулгардаг ба уг улсын судлаачид өөрсдийн саналаа эрх зүйн актад чөлөөтэй тусгуулж болдог давуу талтай.

¹⁴⁰ <https://cis-legislation.com/cis/russia/legislation.html>

¹⁴¹ <https://cis-legislation.com/search.fwx?countryid=8&kntgde=1&kntval=State+Civil+Service>

Өнөөгийн байдлаар тулгамдаж буй гол асуудлуудын нэг нь төсвийн хязгаарлалт байгаа бөгөөд засгийн газрын төсөв хязгаарлагдмал байгаа нь цалинг нэмэгдүүлэх эсвэл нэмэлт тэтгэмж олгох чадварт нөлөөлж болзошгүй гэж мэдээллийн агентлагууд үзэж байна. Мөн Орос-Украины дайнаас шалтгаалсан эдийн засгийн хямрал, түүнээс үүдсэн инфляци нь албан тушаалтнуудын цалингийн худалдан авах чадварыг бууруулж, нөхөн олговрыг шударгаар хангахын тулд үе үе зохицуулалт хийх шаардлагатай болгож байна¹⁴².

Газар нутгийн хувьд 17,098,246 километр квадрат бүхий өргөн газар нутагтай ОХУ-ын нутаг дэвсгэрт амьжиргааны өртгийн хэлбэлзлээс шалтгаалж, бүс нутгийн цалингийн хуваарьт өөрчлөлт оруулах хэрэгцээ шаардлага тулгарч байна.

1.2. ХБНГУ-лс нь Ром-Германы эрх зүйн бүлтэй улс орон гэдэг утгаараа төрийн албыг зохицуулах зохицуулалт нь манай улстай төсөөтэй байх талтай. Эрх зүйн түүхэн уламжлалаараа ч мөн адил арвин туршлагатай байх тул энэхүү улс орны сайн туршлагыг судлах нь манай орны эрх зүйн зохицуулалтад хувь нэмэртэй байх боломжтой.

1.2.1. ХБНГУ дахь төрийн албаны эрх зүйн болон зохион байгуулалтын үндэс

ХБНГУ-ын төрийн албыг янз бүрийн эрх зүйн баримт бичгүүдээр зохицуулдаг бөгөөд тэдгээрийн тулганы чулуу нь Үндсэн хууль (Grundgesetz) юм¹⁴³. Үндсэн хуулийн 33 дугаар зүйлд герман хүн бүр төрийн албанд тэгш эрх эдлэх, төрийн албан хаагчид нийтийн ашиг сонирхолд үйлчилнэ гэдгийг баталж, төрийн албаны зарчмуудыг тусгасан байдаг. Цаашилбал, Холбооны Төрийн албаны тухай хууль (Bundesbeamtengesetz, BBG¹⁴⁴) нь төрийн албан хаагчдын хөдөлмөр эрхлэх нөхцөл, эрх, үүргийг зохицуулах цогц зохицуулалтыг бий болгосон байдаг. Төрийн албан хаагч төрдөө үнэнч шударга, шударга ажиллах ёстой гэж заасан байх ба Германы төрийн албаны тогтолцооны үндсэн элементүүд:

- Насан туршийн ажил эрхлэлт: Төрийн албан хаагчдыг насан туршийн ажлын байраар хангаж, ажлын байрны баталгааг хангадаг.
- Тусгай үүрэг хариуцлага: Төрийн албан хаагчид тодорхой үүрэг хариуцлага хүлээдэг бөгөөд хууль тогтоомж, нийтийн эрх ашгийг ямагт дээдлэн ажиллах ёстой.

1.2.1.1. Холбогдох хууль эрх зүйн зохицуулалт

¹⁴² <https://www.forbes.ru/society/499213-gosduma-odobrila-v-pervom-ctenii-otkaz-na-god-ot-indeksacii-zarplat-gossluzasih>

¹⁴³ <https://www.bmi.bund.de/EN/topics/constitution/constitutional-issues/constitutional-issues.html>

¹⁴⁴ <https://m.dict.cc/deutsch-englisch/Bundesbeamtengesetz.html>

Германы төрийн албыг олон давхаргат хуулиар зохицуулдаг бөгөөд үүнд:

- Холбооны болон муж улсын хууль: Холбооны түвшний BBG нь муж улсын хууль тогтоомжийн (Landesbeamtengesetze) зэрэгцээ төрийн албаны зохицуулалтын тулгуур хэсгийг бүрдүүлдэг.
- Хамтын гэрээ (Tarifverträge): Төрийн албан хаагчид (Beamte) хамтын хэлэлцээрт хамрагддаггүй ч төрийн албан хаагчид (Tarifbeschäftigte) цалингийн бүтэц, урамшуулал, хөдөлмөрийн нөхцөлийг зохицуулдаг хамтын гэрээгээр ажиллах нөхцөлүүдийг хэлэлцдэг.

1.2.2. Төрийн албан хаагчдын цалинг тодорхойлох гол хүчин зүйлүүд

ХБНГУ-д төрийн албан хаагчдын цалин хэд хэдэн хүчин зүйл дээр суурилдаг.

- Зэрэг, албан тушаал: Цалингийн шатлалыг тухайн албан тушаалтны зэрэг дэв, албан тушаалын дагуу тогтоодог бөгөөд өндөр албан тушаалд илүү өндөр цалин авдаг.
- Ажилласан жил, туршлага: Төрийн албан хаагчийн ур чадвар, хичээл зүтгэлийг үнэлж, ажилласан жилээр цалин нэмэгддэг.
- Боловсролын шаардлага: Дээд боловсролын мэргэшил эсвэл тусгайлсан сургалт нь цалингийн нэмэгдэлд хүргэж болзошгүй.
- Байршилд суурилсан зохицуулалт: Цалин нь бүс нутгаас хамаарч өөр өөр байж болох ба амьжиргааны өртөг өндөртэй бүс нутгийн төрийн албан хаагчдын нөхөн олговор өндөр байдаг.

1.2.3. Цалингийн бүтэц

Төрийн албан хаагчдын цалингийн тогтолцоо нь "Bundesbesoldungsordnung" (BBesO) гэгддэг зэрэглэлд суурилсан загварыг баримталдаг бөгөөд энэ нь төрийн албан хаагчдыг үүрэг хариуцлага, чиг үүргийг нь харгалзан цалингийн янз бүрийн зэрэглэлд (A, B, W, R) ангилдаг. Төрийн албан хаагчдын цалингийн үндсэн бүрэлдэхүүн хэсгүүд нь:

- Үндсэн цалин: Албан тушаалтны зэрэглэл, албан тушаалаар тодорхойлогдоно.
- Тэтгэмж: Гэр бүлийн байдал, аюултай ажил, өндөр өртөгтэй бүс нутагт ажиллах зэрэг хүчин зүйлсийн нэмэлт нөхөн олговор.
- Урамшуулал: Гүйцэтгэлд суурилсан урамшууллыг зарим тохиолдолд олгож болно.

1.2.4. Сорилт ба шинэчлэл

ХБНГУ-ын төрийн албаны тогтолцоонд дараах сорилтууд, асуудлууд байна.

- Хүн ам зүйн өөрчлөлт: Хөгширч буй ажиллах хүч нь шинэ ажилтныг элсүүлэхэд бэрхшээлтэй болгодог.
- Төсвийн хязгаарлалт: Хязгаарлагдмал улсын төсөв нь өрсөлдөхүйц цалин, тэтгэмж санал болгох чадамжид нөлөөлдөг.
- Дижиталчилал: Төрийн захиргааны дижитал өөрчлөлт явагдаж байгаа нь төрийн албан хаагчдаас шинэ технологи, ажлын арга барилд дасан зохицохыг шаардсаар байна.
- Сүүлийн үеийн шинэчлэлүүд нь төрийн албыг шинэчлэх, боловсон хүчнийг сонгон шалгаруулах үйл явцыг боловсронгуй болгох, хөдөлмөрийн нөхцөлийн уян хатан байдлыг дэмжих замаар эдгээр сорилтыг шийдвэрлэх зорилготой юм.

Манай улсад нэвтрүүлэх шаардлагатай зохицуулалтын хувьд засгийн газар төрийн албан хаагчдын цалин хөлсний бүтцийг шударга, өрсөлдөх чадварыг хангах үүднээс үе үе хянаж, шинэчилдэг ажээ. Үүнд цалинг инфляцид тохируулан тохируулах, янз бүрийн агентлагуудын цалингийн хуваарийг уялдуулах, ялгааг арилгах зэрэг ордог байна. Мөн цалингийн талаар гүйцэтгэх албан тушаалын офицер ахлагчдын саналыг нээлттэйгээр хүлээн авч, эрх зүйн шинэчлэлт хийж, ижил албан тушаал, цолтой алба хаагчдын ажлыг дүйцүүлж, харьяалагдах агентлагаас үл хамааран хөдөлмөрийг нь өндрөөр үнэлдэг.

ДҮГНЭЛТ

ХБНГУ, Орос, Монголын Засгийн газар төрийн захиргааны албан хаагчид, тэр дундаа цагдаа, хилийн офицерууд, онцгой байдлын албаны ажилтнуудын үндсэн цалинг хууль эрх зүйн тодорхой зохицуулалт, тогтоол, хамтын хэлэлцээрээр тогтоодог. Цалин хөлсийг тогтоохдоо зэрэг дэв, туршлага, хариуцлагыг харгалзан үзэх зэрэг хоёр улсын арга барил ижил төстэй байгаа ч цалин тогтоох үйл явцыг хэрхэн зохицуулж байгаа нь мэдэгдэхүйц ялгаатай байна.

ХБНГУ-ын төрийн албаны зохицуулалт нь төрийн захиргааны мэргэжлийн удирдлагыг баталгаажуулсан бат бөх хууль эрх зүйн тогтолцоогоор тодорхойлогддог. Хууль тогтоомжийн гол актуудад төрийн албан тушаалд тэгш хүртээмжтэй байхыг баталгаажуулсан Үндсэн хууль (Grundgesetz) болон төрийн албан хаагчийн үүрэг, эрх, хөдөлмөрийн нөхцөлийг тодорхойлсон Холбооны Төрийн албаны тухай хууль (BBG) багтана. Төрийн албан хаагчдын цалингийн бүтцийг Холбооны Цалин хөлсний тухай хуулиар (Bundesbesoldungsgesetz, BBesG) зохицуулдаг бөгөөд үүнд үндсэн цалин, нэмэгдэл, үр дүнд суурилсан урамшуулал багтдаг.

Германы төрийн албаны журамд насан туршдаа хөдөлмөрлөх, шударга ёс, төрдөө үнэнч байхыг чухалчилдаг. Гэсэн хэдий ч систем нь хүн ам зүйн өөрчлөлт, төсвийн хязгаарлалт, дижитал шинэчлэл хийх хэрэгцээ зэрэг сорилтуудтай

тулгарч байна. Шинэчлэлийн зорилго нь боловсон хүчнийг сонгон шалгаруулах, технологийн дэвшилд дасан зохицох замаар эдгээр асуудлыг шийдвэрлэх, төрийн албыг олон нийтийн хэрэгцээнд нийцүүлэн үр ашигтай байлгахад чиглэнэ. ОХУ-ын Засгийн газар төрийн албан хаагчдын үндсэн цалинг холбооны хууль тогтоомж, засгийн газрын тогтоол, хамтын гэрээ хэлэлцээрийг багтаасан иж бүрэн эрх зүйн зохицуулалтаар тогтоодог. Төрийн төрийн албаны тухай хууль, Цагдаагийн албаны тухай хууль зэрэг гол хуулиудад төрийн албан хаагчдын нөхөн олговрын бүтцийн талаар чиглэл өгдөг бол холбооны улсын төрийн албан хаагчдад зориулсан 819 дүгээр тогтоол, Онцгой байдлын ерөнхий газрын онцгой байдлын албаны ажилтнуудад зориулсан 419 дүгээр тогтоол зэрэг цалингийн бүтэц, нөхөн олговрын бусад хэлбэрийг тусгай тогтоолоор тодорхойлдог. Хамтын гэрээгээр зарим тохиолдолд төрийн байгууллага, үйлдвэрчний эвлэлийн хамтын гэрээ нь цалин, тэтгэмжийг тогтооход үүрэг гүйцэтгэдэг. ОХУ-ын үндсэн цалинг тодорхойлоход зэрэглэл, туршлага, боловсрол, бүс нутгийн өөрчлөлтүүд нөлөөлдөг. Засгийн газар шударга ёсыг хангах үүднээс цалингийн бүтцийг үе үе хянаж, шинэчилдэг бол Монгол Улсын Засгийн газар төрийн албан хаагчдын үндсэн цалинг хууль тогтоомж, Засгийн газрын тогтоол, хамтын гэрээгээр тогтоодог. Төрийн албаны тухай хууль: нь төрийн албан хаагчийн нөхөн олговор олгох зэрэг төрийн албаны зарчим, стандартыг тодорхойлж, Засгийн газрын тогтоолуудад төрийн албан хаагчийн цалингийн шатлал, албан тушаал, цалингийн зэрэглэл, үндсэн цалингийн хэмжээг нарийвчлан зааж өгсөн. Монгол Улсын үндсэн цалинд албан тушаал, туршлага, боловсролын чанар, бүс нутгийн хүчин зүйлс нөлөөлдөг. Дээд албан тушаалд ажиллаж байгаа албан тушаалтнууд үндсэн цалин өндөр, тусгай сургалт, зэрэгтэй хүмүүс нэмэлт нөхөн олговор авах боломжтой. Тулгарч буй асуудлуудад төсвийн хязгаарлалт, инфляци, бүс нутгийн ялгаа зэрэг багтаж буй бөгөөд засгийн газар эдийн засгийн нөхцөл байдал, хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлт хэрэгцээний өөрчлөлтийг шийдвэрлэхийн тулд цалингийн бүтцийг тогтмол хянаж, шинэчлэх шаардлагатай байна.

САНАЛ

1. Цогц хууль, эрх зүйн орчин: Монгол Улс төрийн албаны хөдөлмөрийн хөлсний бүхий л талыг хамарсан тодорхой, цогц, орчин үеийн хууль, тогтоомжийг бататгаснаар үндсэн цалинг тогтоох эрх зүйн орчныг бэхжүүлэх боломжтой. Эдийн засаг, хөдөлмөрийн зах зээлийн өөрчлөлтөд дасан зохицох үүднээс Төрийн албаны тухай хууль зэрэг хуулиудыг тогтмол хянаж, нэмэлт өөрчлөлт оруулах.
2. Засгийн газрын нарийвчилсан тогтоол гаргах: Төрийн албан хаагчдын цалингийн нэгдсэн хуваарь тогтоож, төрийн албаны янз бүрийн ангиллын албан хаагчдын үндсэн цалин, нэмэгдэл болон бусад төрлийн нөхөн олговрын талаар дагнасан зохицуулалт хийх.

3. Цалин, хөдөлмөрийн хөлсний талаар хэлэлцээрийг хөнгөвчлөх зорилгоор төрийн байгууллага, үйлдвэрчний эвлэлийн хамтын гэрээ хэлэлцээрийг дэмжиж, тулгамдаж буй асуудал, гомдлыг шийдвэрлэхийн тулд үйлдвэрчний эвлэлүүд болон төрийн байгууллагуудын хоорондын харилцааны нээлттэй байдлыг хадгалах.
4. Инфляци болон эдийн засгийн бусад өөрчлөлтөөс шалтгаалж болзошгүй өсөлтийг харгалзан төрийн албан хаагчдын цалинг хүрэлцэхүйц эх үүсвэрт хуваарилахын тулд төсвийн төлөвлөлтийг нарийвчлан хийх.
5. Эдийн засаг, хөдөлмөрийн зах зээлийн өөрчлөгдөж буй нөхцөл байдалд шударга, өрсөлдөх чадвартай хэвээр байхын тулд цалингийн бүтцийг байнга хянаж, шинэчилж байх. Аливаа ялгааг арилгах, тууштай байдлыг дэмжихийн тулд янз бүрийн агентлагуудын цалингийн хэмжээг тохируулах.

НОМ ЗҮЙ

Хууль тогтоомж

1. Төрийн албаны тухай хууль
2. Гамшгаас хамгаалах тухай хууль
3. Цэргийн алба хаагчийн эрх зүйн байдлын тухай хууль
4. Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хууль
5. <https://legalinfo.mn/mn/detail/9876> “ Цагдаагийн байгууллагын талаар авах зарим арга хэмжээний тухай”
6. “Төрийн албаны зарим албан тушаалын цалингийн хэмжээ, доод хэмжээг шинэчлэн тогтоох тухай” Legalinfo.mn
7. 58-ФЗ "ОХУ-ын төрийн албаны тогтолцооны тухай" Холбооны хууль
8. Цагдаагийн тухай хууль (2011 оны 2-р сарын 7-ны өдрийн 3-FZ Холбооны хууль)
9. RECOMMENDATION No. 116, Reduction of Hours of Work Recommendation, 1962, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/--normes/documents/publication/wcms_086223.pdf
10. <https://m.dict.cc/deutsch-englisch/Bundesbeamtengesetz.html>

Ном, сурах бичиг, судалгааны ажил

11. “Эрх зүйн ерөнхий онол”, Ч.Нямсүрэн, 2021 он., УБ хот
12. <https://www.nacweb.org/job-market/compensation/salary-differentials-show-value-of-earning-a-masters>
13. <https://news.gallup.com/reports/225161/2017-strada-gallup-college-student-survey>

14. file:///C:/Users/dell/Downloads/tusgai-alba-haagchiin-hudulmurluh-erh.
15. https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:3

Цахим, гадаад эх сурвалж

16. <https://www.mongolbank.mn/mn/inflation>
17. legislation.com/document.fwx?rgn=74254
18. <https://cis-legislation.com/cis/russia/legislation.html>
19. <https://cis-legislation.com/search.fwx?countryid=8&kntgde=1&kntval=State+Civil+Service>
20. <https://www.forbes.ru/society/499213-gosduma-odobrila-v-pervom-ctenii-otkaz-na-god-ot-indeksacii-zarplat-gossluzasi>

---o0o---